

mtatkki

Hungarian Academy of Sciences
Centre for Social Sciences
Institute for Minority Studies

A PDF fájlok elektronikusan kereshetőek.

A dokumentum használatával elfogadom az
[Europeana felhasználói szabályzatát](#).

Ez a bizalmatlanság némi zavaroknak, s azok folyamában erőszakos jeleneteknek volt szülőoka. Jakab patriarkhának utódja, György (a későbbeni katolikus) lemondván állásáról, több örmény lap azt a hírt terjeszté el, hogy e váratlan lemondás tiltakozást jelent a készülöben lévő alkotmány ellen. Ez a hír forrongásba hozta a népet. 1860 május havában, az nap, a midön megválasztották az új patriarkhát, Sergiust, dühös tömegek rohanták meg a patriarkhai palotát s a Mária templomot. Zajongásukból kiváltak a „Le Sergius-sal!“ „Alkotmányt“ kiáltások. Tetőpontra hágott a zűrzavar, midön az ősz expatriarkhának, Jakabnak sikerült a szószekekhez jutni. Tiszteletreméltó alakja, agg kora, főpapságának, jótékonyosságának emlékei lecsendesíték egy kissé a népet. Meghallgaták békére intő szavait; az amirás-ok*) közül többen siettek kijelenteni, hogy az alkotmány késedelem nélkül életbe fog léptettetni s hogy Sergius megválasztása nem hogy azt jelentené, a mit híresztelnek, hanem épen ellenkezöleg zálogát képezi az előbbkelöek engesztelékeny hajlandóságának.

1860 máj. 24-én felolvasták végre az alkotmány javaslatot a nemzet egyetemes gyűlésében. A patriarkha és a papság kijelenték, hogy e tervezetben semmi sincs, a mi ellenkeznék a hittel s az egyházi fegyelemmel. Ez a kissé lanyha nyilatkozat elég volt a gyűlésnek; az volt ugyanis a fő, hogy a keletkezöben levő mű megnyerje a vallási megerősítést. Még csak a fényes porta szentesítését kellett megnyerni, a mi — némi módosítása után az egyes részleteknek — meg is történt az 1863 márcz. 17-i ferman által.

Nagy, hallatlan esemény volt ez nemcsak az örményekre, hanem általában az egész Keletre nézve. Ez az alkotmány igaz, hogy csak a különleges érdekeit, úgy szólva házi ügyeit szabályozta mintegy negyedfél milliónyi népnek; de azért mindenkor méltó dicsőség lesz a törökországi örményekre nézve, hogy példát adtak az ottomán birodalom többi keresztény népeinek, példáját annak, miként kell belügyeik intézését a természetes jogegyenlőségre s az igazságnak alapjaira fektetni.

DR. MOLNÁR ANTAL.

*) Ez az arab eredetű szó általában urat vagy fejedelmet jelent; a törökországi örmények nemzeti főnök értelemben használják.

A magyar tudományos akadémiából.

— Dr. Ötvös Ágoston emlékezete. —

Nem utolsó feladatát képezi ismeretterjesztő folyóiratunknak azon érdekes ethnologiai jelenség fürkészése: hogy a csekélyszámú örménység mily különböző irányban szolgáltatta be értelmi adóját a magyar közművelődés nemzeti kincstárába.

Ötvös Ágoston élete és irodalmi pályája e kérdés megvilágítására, annyival kedvezőbb alapot nyújt, mert egyrészt sokoldalú műveltsége és szellemi tevékenysége fajunk képességeinek megítélésére is jellemző adatokat szolgáltat; másfelől pedig egész működésében egy önmagával teljes összhangban állott lélek, szóval egy szép élet nemes harmoniája nyilvánul.

Derék tudósunk Magyarhon erdélyi részében Gyulafehérvárt, 1811. april hó 27-én született; hol atyja Ötvös Jakab a város egyik tekintélyes és köztiszteletben állott polgára volt.

Iskoláit szülővárosában, — és pedig a felsőbbeket az erdélyi róm. kath. püspöki lyceumban végezte be; s tanulmányainak befejeztével 1828. év végén, az orvosi tudományok hallgatása végett a pesti egyetemre ment.

A fővárosban rendes szakmáján, az orvosi tanulmányokon kívül, más irányban is igyekezett tudomány-szomját kielégíteni, ismeretkörét és szellemi képzettségét bővíteni; nevezetesen Weserle tanár historiai előadásai nyomán már ekkor különös előszeretettel tanulmányozta a történelmet is.

Az egyetemi (orvostan) pályát befejezván 1834-ben a magyar fővárosból Bécsbe tette át lakását, hol a városi közkórházban dr. Seeburg, később császári udvari orvos, klinikáján magát az orvosi gyakorlat mezején tovább képezte.

Már 1836-ban megírta becses orvosi értekezését „Erdélyország Gyógyvizeiről“, — mely egyszersmind arról is nevezetes, hogy legelső volt az erdélyiek közt, magyar nyelven.

Ugyanezen évben nyerte el orvostudori oklevelét is, s mint felavatott „medicinae doctor“ visszatért Gyulafehérvárra, ott magát a gyakorlati orvosi pályára adván.

Három évi működése után 1839-ben azon kitüntetés érte a fiatal orvost, hogy Alsó-Fehérmegye tiszteletbeli táblabírája, két évvel később pedig a magyar természettudományi társulat rendes tagja lön.

E mellett a gyulafehérvári casino-egylet, melynek létrehozásában szintén tevékeny részt vett, már 1844-ben igazgatójának választotta meg őt; mely állásában mindaddig megmaradt, míg a forradalmi események vihara magát az említett helyi egyesületet is össze nem rombolta.

A nemzeti nagy átalakulást megelőzőleg két évvel (1846-ban) az erdélyi udvari cancellaria által gyulafehérvári kir. pénztárnoknak neveztetett ki.

Midőn utóbb a történeti nevezetességű 1848-iki utolsó kolozsvári országgyűlésre Gyulafehérvár részéről követnek küldetett, — itt azon régi cryptographiai levelek gyűjteményét is kiadta, melyeknek megfejtésén már több év óta sok fáradsággal és buzgalommal dolgozott, s mely e cím alatt „Rejtelmes levelek Első Rákóczy György korából,“ Rákóczynak kőmetszetű arcképével, a levelek titkos jegyeinek magyarázatával és hatrendbeli fac-similével együtt jelent meg.

Valamint régészeti, úgy államtudományi szempontból egyaránt érdekes gyűjteményének legszebb gyöngyét kétségen kívül a nagy egyházfejedelem Pázmány Péter bíbornok-érseknek I. Rákóczy Györgyhez titkos jegyekkel írott intő levele képezi.

Az 1848—49 évi mozgalmak lezajlása után Ötvös fáradhatlan szorgalommal és kiváló eredménnyel folytatta tovább nagybecsű tudományos buvárlatait.

Széleskörű irodalmi működését, melyet különösen az ötvenes évek második felében s a hatvanas évtized kezdetén kifejtett, lehetetlen egy rövid életrajzi vázlat körében, habár főbb vonásaiban is, rendszeres könyvészeti ismertetés tárgyává tennünk; tehát szorítkoznunk kell legalább azon tudományos folyóiratok pusztá czímeinek hézagos felsorolására, — melyeknek különböző évfolyamaiban Ötvös Ágoston maradandó becsű dolgozatai időszakonként megjelentek.

Ilyenekül kell mindenekelőtt említenünk a Simor János herczeg-primás, mint volt győri püspök pártolása mel-

lett dr. Rómer Flóris és Ráth Károly, a magyar tud. akadémia tagjai által kiadott „Győri történelmi és régészeti füzetek“-et; továbbá a Török János által szerkesztett „Hazánk“ czimű történeti és honismertető időszaki folyóiratot; a Budapesti Szemlét; az Új Magyar Muzeumot; a Magyar Történelmi Tárt; az Erdélyi Történelmi Tárt; az Erdélyi Történelmi Adatokat; az Erdélyi Muzeum-Egylet Évkönyveit; a Gyulafehérvári Füzeteket. . . Ezenkívül az Akadémiai Értekezések számos helyeit.

A kolozsvári „Hirlap“-ban is irt, több régi oklevél közlésén kívül, egy felszólítást Erdély régiségei ügyében, mely annak idejében (1854-ben) az erdélyi naptárban is megjelent. Ugyanott kiadta többek közt a néhai Kovács Miklós, volt erdélyi kath. püspök életrajzát, II. Rákóczy György beiktatását a fejedelmi székbe, Temesvári István kenyérmezei diadalát stb. stb.

Sokoldalú és komoly irányú irodalmi munkálkodását a magyar tudományos akadémia is méltó elismerésével jutalmazta, midőn az örmény származású magyar tudóst 1860 december 16-án az Akadémia levelező tagjává választotta meg.

Fájdalom azonban: tudományos pályájának ezen szellemi babérkoszorúját ezentúl már nem sokáig bírhatá Ötvös; mert — miként egyik folyóirat szerkesztője hátrahagyott dolgozatának közzétételénél megjegyzé, — „a tudomány s barátai nagy veszteségére“ már 1861 október 25-én befejezte közhasznú életét; melynek alig ötvenegyedik évében, mondhatni élte javában, ragadta ki őt családja köréből, a korai halál, épen az újabb magyar alkotmányos élet földerengő hajnalán.

Mint ember, mint hazafi, mint tudós, mint szülővárosának hű polgára tiszteletreméltó alakja volt Ötvös Ágoston a magyar társadalom közszellemével bensőleg egybeforrt örmény népelemnek; eszményi világnézetét s mély vallásos szellemét pedig életének azon ténye, egy magában véve is, kellő világitásba helyezi: miszerint ő volt az, ki 1851-ben az előpataki templom felépítését, — mely a „Szenvedő Jézusnak“ oltalmába ajánltatott — mint a gyulafehérvári róm. kath. székesegyház akkori örkanok-

jának: Eröss Sándornak teljhatalmú biztosa, teljesen bevégeztette; s az ekként felépített szentegyházat, még ugyanazon évi Nagy-Boldog-Asszony napján (Kovács Antal, volt brassói apát-plebános által), Isten dicsőségére és a szenvedők lelki vigasztalására ünnepélyesen fölszentelteté!

Szerencsés, kinek elhaló porai fölött ily nemes élet emléke virraszt!

Dr. SIMAY JÁNOS.

A szerzet-alapító Mechithár levele.

zamosújvár tizenkét, tekintetes, hív- és szeretett tanácsnokának. Kristóf főgondnok-, Tódorás bíró-, Salamon úr-, Áliksza úr- és sorban a többi uraknak.

Jézusadta üdvözet! sok áldással és lelki szeretettel ajánlom a fennirt tekintetes úrakra és az Önökkel együtt élő istenszerető népnek. Kérem a mi Úrunkat, Jézus Krisztust, hogy Önöket tartsa meg mindig kegyelmében, hogy napról-napra gyarapódjanak a római szentegyház kath. hitének igazság-szeretetében és a jótettekben; mert csak így adhatnak embertársaiknak jó példát ezután is. Ime — kívánságuk szerint — küld a szent congregatio Önöknek most hitkövetet; szeretett testvérünket, főtisztelendő Minászt,*) az istenészet tudorát; ez sok dicséretre méltó és igen alkalmas arra, hogy Önöket kormányozza. És méltán történt ez; mert Isten tekintetbe vette Önök szükségletét és nyíltszívűségét és kegyeskedett Önök számára olyant választani, ki Önöknél nemcsak a lelkipásztorkodás vezetésére alkalmas, hanem az úrak előtt is tekintélyben állandó s anyagi ügyeikről is gondoskodni fog. Ilyent óhajtottak; birja a latin nyelvet is, igen derék ember és tud nagygyal úgy, mint kicsivel társalogni. Azért teljes szívből ajánlom Önöknek, hogy fogadják őt nagy szeretettel és méltó tisztelettel; érdekük kívánja azt, hogy ezután is mindig szeretetet és tiszteletet tanusítsanak iránta. Önök

*) Dr. Báronián Minász (Minász de Barun) örmény hitkövet, jelentékeny szolgálatot tett a hazai örményeknek.

pedig, 12 tanácsnok, védjék és támogassák őt, hogy szabadon munkálkodhassék egész közönségükért és mindenben gondoskodva vigyázzanak arra, nehogy valaki engedetlenséget, vagy ellenséges indulatot mutasson iránta; mert nagy hasznukra válik, ha ő mindig tisztelet- és uralomban marad. Ha a püspök-, vagy ennek helyettese-, vagy valamely úrhoz viszik, ez nagy tisztelettel történjék. Végre azt is tudomásukra hozom, hogy minél nagyobb tisztelet- és szeretetben tartják, annál nagyobb haszon fog Önökre hárulni. A tudat, hogy istenfélők, engemet — ki mindig imádkozom Önökért — megörvendeztet, és reményem, hogy jó előmenetelük hírét hallva ezen örömben megmaradok. Amen.

Ime Önökhez ment a hitkövet, azért Manuel atyát, ki eddig kérésükre ott tartózkodott, küldjék vissza; mert szerzetünknek szüksége van reája. — De mivel főtisztelendő és szeretett testvérünk Minász tudor arra kért minket, hogy hagyjuk ezt még bizonyos ideig ott: azért megengedjük, hogy az áuguszt végeig ott maradhasson; azonban kérem, hogy szeptember elején kalauzolják el jó utitárssal Bécsig.

Legyenek meggyőződve arról, hogy mi, társainkkal együtt imádkozunk Önökért és örvendünk jó hírnevöknek. — Manuel atya el fog távozni onnan, de ott lesz Minász tudor. Manuel atya leveléből örömmel vettünk tudomást Önök állapotáról; reméljük, hogy örvendetest fog Önökről írni Minász tudor is, ki őszintén szerető barátunk és egy szív velünk. — Miért is ismételve ajánjuk, hogy tartsák Minászt, az istenészet tudorát, nagy tisztelet- és szeretetben az Isten dicsőségére, az egyház dicsőre és Önök hasznára. Üdvözek legyenek!

Tekintetességtek
1722, május 25.

igénytelen szolgája

Mechithár vártábed, abbás,

*

Eredeti örmény kéziratból:

SZONGOTT KRISTÓF.

